

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

«БІОЛОГІЯ: ВІД МОЛЕКУЛИ ДО БІОСФЕРИ»

Матеріали ІХ Міжнародної конференції молодих учених
(18–20 листопада 2014)

Харків
2014

**ПОПЕРЕДНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТА
ПРОСТОРОВОГО РОЗПОДІЛУ РІДКІСНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ГРИБА
PLEUROTUS CALYPTRATUS (LINDBL.) SACC.**

Кіт М. Ю., Прилуцький О. В., Савченко А. О., Морозова І. І.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, біологічний факультет, кафедра мікології та фітоімунології, майдан Свободи, 4, м. Харків, Україна
e-mail: maryna_kit@ukr.net

Pleurotus calypttratus (Lindbl.) Sacc. – гриб із родини Pleurotaceae Kühner (Basidiomycota), який розвивається на деревині видів роду *Populus* L., здебільшого осики (*P. tremula* L.). Формує плодові тіла у вигляді шапинки на сильно редукованій латеральній ніжці. Характерною ознакою *P. calypttratus* є наявність плівчастого покривала, яке розривається при дозріванні, відкриваючи пластинки. Ця ознака дає змогу точно ідентифікувати вид безпосередньо у польових умовах.

За ареалом *P. calypttratus* відноситься до європейсько-азійського типу (Вассер, 1980), але частота його трапляння неоднакова у межах ареалу. У західній частині ареалу вид вважається рідкісним. Так, *P. calypttratus* занесено до Червоних списків Австрії, Естонії, Латвії, Нідерландів, Норвегії, Польщі, Угорщини, Фінляндії, Хорватії, Чехії та Швеції (European Red List of endangered macrofungi).

В Україні соцологічний статус *P. calypttratus* не оцінений. Виходячи з відомих знахідок цього виду (Вассер та ін., 1977; Андріанова та ін., 2006; Дудка та ін., 2009; Прилуцький, 2011), можна зробити висновок, що в Україні *P. calypttratus* не є рідкісним або загрозуваним видом. Однак таке твердження суперечить європейським уявленням про соцологічний статус цього виду, тож актуальним стає пошук пояснення таких розбіжностей.

Протягом 2013 та 2014 року на території Національного природного парку «Гомільшанські ліси» ми дослідили та закартували 63 топольники загальною площею 24,6 га. Показано, що плодові тіла *P. calypttratus* утворюються впродовж короткого періоду, що припадає на кінець квітня - травень. Також ми описали 179 субстратів, заселених *P. calypttratus*. Для кожного описаного субстрату було визначено таксономічну приналежність, стадію деструкції (для відмерлих дерев), клас розміру та географічні координати; крім того, вони були позначені спеціальними мітками.

За підсумками досліджень ми з'ясували, що в умовах досліджуваної території *P. calypttratus* стабільно утворює плодові тіла впродовж короткого періоду року, що припадає на кінець квітня - травень, та мало залежить від погодних умов поточного року. Це, а також легкість ідентифікації, робить *P. calypttratus* чудовим модельним об'єктом для дослідження екології надеревних макроміцетів. Субстратами для *P. calypttratus* можуть бути переважно осика (*P. tremula* L.), меншою мірою тополя біла (*P. alba* L.), а також їх міжвидові гібриди. Близько 11,5 % всіх виявлених плодівих тіл утворювалися на живих або помираючих деревах, що наводить на думку про те, що *P. calypttratus* здатен колонізувати живі дерева задовго до моменту утворення своїх перших плодівих тіл, розвиваючись у них ендотрофно. Для перевірки цієї гіпотези було взято 13 зразків деревини з дерев, які відповідають характеристикам субстратів *P. calypttratus*, але на яких наразі не було виявлено плодівих тіл гриба, для того, щоб перевірити наявність міцелію за допомогою молекулярно-генетичних методів. Наразі ці дослідження ще не завершені.

Summary. Basidiomycete fungus *P. calypttratus* is red listed species for Western Europe and common for Ukraine. 179 substrate units of *P. calypttratus* (poplar wood) from the territory of National Nature Park «Gomilshansky lisy» were described. Fruit bodies occurs on both dead and living trees. It may be an evidence of *P. calypttratus* endotrophy lifestyle. This hypothesis requires additional molecular genetic testing.